

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap reggel.

Előfizetés
 egész évre - - 12 korona.
 fél évre - - - 6 "
 negyed évre - - 3 "
 Egyes szám ára 12 fillér.

Hirdetéseket és előfizetéseket elfogad FÖLDES EDE
 könyvkereskedő, a kinél a lap kiadóhivatala van.
 Hirdetés ára centiméterenként 6 fill. Többszöri hirdetés árkedezményben részesül.
 Nyitlatter sora 40 fillér.

Budapesti hirdetések kizárólagos felvétele
 milliméter-árszabás szerint a
 Leopold Gyula
 Vidéki Lapok Központi Hirdetési Osztályában
 Budapest, VII., Erzsébet-körút 41. sz.

Két uralkodó.

(Ü. L.) Tegnapelőtt ültük meg Ferencz József nyolcvanadik születése napját, ma meg áldozunk a Szent István király emlékenek. Az utóbbi évszázadok óta ünnepli a magyar nemzet és mely meghatottsággal tekint az enyészettől megóvott kézre, amikor azt István napkor körül hordozzák Buda utcáin. A nagy király tetemeit elhunytá után harminczhat év múlva megszemlélek a felnyitott koporsóban, s csak az egyik kéz maradt ép állapotban meg. E gondos kéz kegyelettel őriztetik! . . . A legnagyobb magyar király keze ez.

Szent István nem tartozott a hódító uralkodók közé, milyen volt a magyar uralkodók közt Nagy Lajos és Hunyady Mátyás. Ő a béke embere volt, s három tizednél tovább tartó uralkodása alatt az ország szervezetére fordítá főgondját. Megmenté a magyar nemzetet a bukástól, a pogány hitről való elterítésével, és biztosítá fennmaradását bölcs országsszervezésével. Áldott legyen emléke, mint a magyar nemzet valódi nemtőjének, zsenialitása nélkül elfúttak volna a viharok a magyar nemzetet. De bölcs alapozása folytán oly szervezetet adott országának s népének, amely kizárta a lehetőségét annak: hogy országa s népe valaha megsemmisülhetne könnyelműség nélkül. Boruljunk le emléke előtt s foglaljuk imánkba Szent István napkor a nevet.

E hét másik kegyeletes ünnepe a Ferencz József születésnapja. Mindég ünnep ez a nap, de ma valódi az, elérve uralkodónk a 80-dik életét. Nyolcvan évét elni magában véve nem érdem, de bizonyára az Isteni gondviselés kiváló kegyelmének a jele és jutalma a rendes, mértékletes életnek. Azonban nyolcvan évét szakadatlan, ernyedetlen munkásságban és ezek közül hatvanöt évét uralkodói nehez gondok között átélni és betölteni annyi balszerencse és sok viszály között, s mégis az összes alattvalók osztatlan öröme, jólétére és boldogságára betölteni, oly feladat, amely előtt honfi és idegen, jóbarát és ellenség meghajlik egyaránt. Ne keressük a kulcsát annak a hódoló szeretetnek, melylyel felkent személyét a magyar nép körülvéste, annak kulcsát az igazi uralkodói ama bölcsességben találhatni, hogy a gondjaira bizott magyar népet bölcsességben és igazságban kormányozta. Érti ezt és magasztalja a hazának minden hű fia s ezért áll az egész nemzet odaadással meg a 80 éves születésnapot.

A magyar nemzetnek Ferencz József vigasztalója is a legszomorubb napjaiban. Midőn a kényuralmi rendszer dühöngött a győztes kamarilla jóvoltából az ötvenes években, s mely rendszerrel szemben tehetetlen volt az ifjú uralkodó és meg kellett érnie az ország hat részre darabolását, Pest megye s kerü-

lete nevezetve csak el Magyarországnak, — ily vigasztalan időben fedezték fel az elásott magyar koronát, amit nagy pompával vittek Bécs utcáin végig s tevék ki három napon közszemlére, megjelenve azon az uralkodó is, elragadtatással kiáltva fel: „valóban szép korona! . . . Egy közelében álló magyar előkelő bator volt választ adni: „még szebb lenne a Felséged fején! . . . mire általános csodálkozásra a király ezt mondá: „nos, majd meg lesz az is! . . . Futó tűzként jártá be a királyi szó Magyarországot, s kezdtek bizakodni a jövőben.

Aminthogy Ferencz József mindég is barátja volt a magyar nemzeteli kibékülésnek, ezért tüntetett az áldott emlékü Erzsébet királyné magyar kalppal a fején a Práter sétányain, amit a király nem akadályozott meg. Mindez jelezte a király s királyné rokonszenvét a magyar nemzet iránt. Az öszszmonarchia mestere Schmerling fel is szólalt a királyné tüntetése miatt, hogy így nem lehet politikát csinálni a kormánynak, de az 1863—64 ik évi Práter séták azért rendszeren folytak, hogy a tüntetést kövesse a magyar alkotmány helyreállítása.

Erzsébet királynő politikai szereplése nyilvánosan még nem igen van méltatva, de valaha az is bekövetkezik. A történelem elfogja könyvelni a királyné közvetítését a magyar ügyek érdekében. Ez ma még nincs nyílt alakban is megörökítve, de a budai királyi lakban díszlő „Erzsébet-szoba“ örök hirdetője Felséges asszonyunknak a magyar nemzet iránti forró szeretetének. S ily érzelmekkel volt és van eltelve Ferencz József is. A nemzet minden reménye ő benne összpontosult, hogy megdől a bécsi felsőbb körök beolvasztási cenzurális politikai rendszere.

És megdől! . . . Ferencz József fejére fel lehetett tenni Szent István koronáját. Ezen koronára ragyogó fénye bevilágítja Magyarországot önállóságát, a mely önállóságot összhangba hozzák a dualizmus keretében. Egymagára hagyott Magyarország a szláv és germán elem közt ingadozó lenne. Olyan önállóságban nincs haszon, mint a kis Románia, Szerbia, Bulgária, hogy ne említssem a más kis államokat is, — függesben álló önállóságuk van, a mit külhatalmak ide-oda ránczizálhatnak. Ez az ily önállóság — szinpadí önállóság, a függöny leeresztése után vége a nagyozolásnak.

A dualizmus kidomborítja Magyarországot önállóságát s a mellett nagyhatalom vagyunk, a kivel nem játszhatik semmiféle külföldi hatalom. Szent István biztosítá a magyar nemzet jövőjét, ha a helyzethez alkalmazkodva viselkedik. A helyzettel alkudott ki első királyunk, midőn a nyugati s nem keleti egyházhoz csatlakozott, — a helyzettel kellett megteremtienie a dualizmust. Ennek figyelme hagyása nélkül nemzeti érdekünket veszélyeztetettük volna. Haladtunk annyit,

a mennyi évszázadok óta sem volt látható!

Es mindezen haladás a Ferencz József uralkodása alatt történt meg. Negyvenhárom éve ül a magyar trónon, a mely Magyarország fénykorának a története. A hatvanhét előtti uralkodást el kell választanunk a hatvanhét utánitól. Ezen negyvenhárom éves bölcs uralkodása alatt, Magyarország kivívta a világ népei bámulatát a gyors haladása felett. Kivívta a politikai világ azon nézetét is: hogy Magyarország a monarchia erőssége. És kivívta Európa azon véleményét: hogy Európa nyugoti határa Magyarországnal végződik, miként azelőtt volt a közhit, barbar népek tartva minket.

Mindezen haladások Ferencz József uralkodása alatt történtek. Ezzel a legnagyobb magyar királyok közé emelkedve. Szívvel kívánja az egész magyar nemzet Ferencz József életének az emberi kor legvégső határáig való terjedését, a Szent István koronája felséges urunk és apostoli királyunk homlokát meg időtlen időkig diszítse. Szívvel-lelekkel kiáltja e napon minden magyar ember: Éljen a legelső magyar ember a király!

Gyakorlati életre nevelés szükség a Bethlen-kollégiumban.

Írta: Halmágyi Antal.

A Bethlen-koll. fejlesztése alkalmából, hagyományainkat, a koll. multját össze kell vetnünk az élet szükségével, mert míg egyfelől kötelességünk respektálni és követni a fejedelem bölcs intentióit, másfelől a korral együtt haladni kényszerít az élet.

„Bethlen G. Kollégiuma“ cz. becses tört. munkánk írója Váró Ferencz intézetünk eddigi szerepéből a midőn helyesen ítélve azt mondja: „szűrő szerepet teljesített a B.-kollég. egész Erdély magyarsága számára,“ egyszersmind kimutatja, hogy 165 év alatt 5000 theologiai-jogi képzettséget produkált intézetünk és nevelt 20000-nél is több oly ifjút, a kik az alsó osztályokból más pályákra léptek. Ezen arány kétségtelenül mérője a tényeknek és jelzi azon kettős nemzeti feladatot, a melyet a Bethlen-koll. teljesített a multban.

Kollégiumunk egyik fő hivatása, bizonyos, az egyházi nevelés; praedikátorok, professorok, talán (magistereknek is a?) képzése által, de a fejedelem egész intentiója még sem lehetett egyéb, mint a nemzetnek egyházi és világi uton való erősítése és regeneratioja, s hogy ezen célját biztosítsa, az ortodoxus egyháza védelme alá rendeli kollégiumát, — és alapítja a theol. facultás mellett „a szabad tudományok gimnáziumát“ „az ifjuság képzése kedvéért“ az ifjuság nevelésére. Miként az alapító-levelek ezen idézetei bizonyítják, nem csak a felekezeti érdeken, hanem az egész haza sorsán csünygöttek a messi jövöbe látó fejedelem szemei.

Kettős feladat teljesítésével indul meg kollégiumunk egész gépezete már az alapítás kezdetén. A fehervári intézet vezetője, a fejedelem megválasztásakor Kereszturi Pál,

kiváló, elsőrendű, abban az időben minden esetre a legnagyobb magyar paedagogus, kora legkimagaslóbb egyéniségeinek, Comenius követője. Comenius világszellemeinek nevelési módszere — miut a Krisztusi tanok — nem egy felekezethez, nem egy nemzetnek, hanem az egész emberiség boldogítására törekvő eszméknek, elveknek, és igazságoknak foglalatai adott lelket a későbbi Aulicum v. udvari Collegium mestere Kereszturi Pal módszereinek. Mondhatni Comenius szellemében, az ő elvei által fejlődtek azzá a műve lettek a Rakócziak, a Bethlenek és sok más jelesünk. Comenius módszereit lekedett hazánkban akkor Boccacius előbb eperjesi, majd kassai paedagogus, utóbb a fejedelem könyvtárnoka, legbizalmasabb embere Comenius elvei vizsgálgoznak Boccacius jelműdataiban: „non scioe, sed vitae discimus” és tetteiben.

Kereszturi kívül e módszer megtestesítői voltak nálunk Alstedius, mint Comenius mestere a hernborni egyetemen, és Apáczai, a ki szembe szállva korával és fejedelemmel megmondta, hogy „nem a leigaztatás, hanem a leigaztatásunk, tudatlanságunk, erkölcstelenségünk következtében nem látjuk szükségünket, szegénységünket”; a ki látta, hogy „hazai iskolánk mind rosszul vannak szervezve, maga a gyulafehérvári is”, jönlhet már felváltak aítva.

Az Erazmus-Baco-Locke-Comenius-fele tanok: „a tanítás könnyű, ha természetes uton jár”, „a tárgy a lényeg, a szó csak járulékos”, „ne tanítsunk szükségtelet” és „magát a tárgyat tanítsuk, nem az arnyékát”, ki volt mondva Comenius által, hogy „a tanuló tevékenységi ösztönét is ébresztgetni kell” stb.

E vezetészekkel alapítja Comenius a sárospataki Loránti Zsuzsanna főiskoláját, a kalvinista intézeteink mintaképet.

Ezek az elvek hatottak át és gyújtották, lángra Franke, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Salzman, Herbart szellemét, ezeket az elveket vitte a királyok meghívására Comenius a svédekhez, hollandokhoz, angolokhoz. Ezek újultak fel majdnem 300 év után ma napság Amerikában, hogy megnevesítsék az emberiséget, a mely kiapadhatatlan forrásokból, mint megdönthetetlen igazságokból új erőt meríteni kalvinista intézeteinknek hagyományos kötelessége.

Három század alatt sokszor felmerült azon tanuló érdeke, „qui post expletos in scholis latinis annos ad alta instituta transeunt”, sokszor kijelölgettek az „elhagyók” és „tovább folytatók” számára, az „egyesekre” és „mindenkire” nevezve szükséges és hasznos ismeretek egyházi és világi érdekű anyagát, de megis sem a „norma descendit” iróniak e szavaira: „nem mellőzhetünk el az élet különböző állapotaira nevezve szükséges semmi tudományt”, sem Gaspár János 1861. évi szervezeti javaslatában foglalt e sürgetéseire („Köznevelésünk nemcsak a szigorúan tudományos pályákra készülőket kívánja, hanem az alkotmányos hazá más nemű képzést igénylő gyerekeinek is intézete”, a hol a javaslat szerint „a szellem minden oldalú képzésére, önmunkasság fejlesztésére szükséges elemekre is figyelem fordítandó”) csak az u. n. reáliskolák nyitnek nagyobb teret, s a Comenius által vallott többi igazságok nem érvényesülhettek a mi intézeteinkben, holott Franke és mások nyugaton már valószínűsítették azokat. Csak annyi nyomokat látunk, hogy a debreczeni főiskolában a múlt század elején papíros, könyvkötő és famunkálatokat is tanítottak, s híhetőleg a nagyenyedi főiskolában is, Guttenberg Páltól nyert tudomány szerint ugyan a tájt, történetek ily kísérletek. Azonban biztos tudomásunk csak arról van, hogy Salzman Károly 18. század-beli híres paedagogus nevelési módszere, a mely felkeltette Európában a közügyességi oktatást, ismeretes volt az országban és tudjuk, hogy Herepei János Salzman módszere szerint nevelte a testben-lelekben nagy és sokoldalú tudós enyedi professort, Szasz Károlyt.

(Megjegyzendő, hogy Salzman intézete volt az, ahol e kor kiváló tanerői, s köztük az első közügyességi oktató Blasche l'ernat, működtek, a kinek jelszava volt: „intellektuális képzés gyakorlati foglalkozások által”.)

A Comenius által adott irány Salzman korában már egész határozottsággal kifor-málódott. Ismer tes volt, hogy a tevékenységi ösztön kielégítését az emberi természet feltétlenül megkívánja, hogy a kézimunka sok szellemi erőt és tehetséget gyakorol.

A szellemi munka utáni pihenési időt kitöltő hasznos foglalkozások közt az iskolai műhely-gyakorlatok egyre sürűbben alkalmaztatnak külföldön. A nagy Pestalozzi ezen kijelentése: „azt akarom, hogy maga a munka nevelje a gyereket”, ma egyes iskolák s az egész népnevelés tervének a gerinczvé nőtte ki magát, és a mai paedagogusok előtt kész igazság, hogy: a jellemfejlesztés szükséges gyakorlati képzés által is, az emberben levő összes erők összhangzó és arányos kiművelésére és vizout.

A mai nevelési irányelvek szerint tehát teljesen egyet kell értenünk Váro Ferenz eme szavaival: „A Bethlen-kollégiumtól, mai helyzet szerint már leginkább az volna várható, hogy keresse azt a norma descendit, mely az értelmi fejlesztés mellett a gyakorlati élet követeléseit is mentől jobban megbecsülje, s a végcéljaiban irószobái szolgálátok fele terelő szellemi érettséggel öszeegyeztesse az életrevalóságot is.”

Ily értelmű fejlesztésre sürgetőleg kellene hason ma is fennálló azon nyomorúságunk, hogy nincsen az ország minden vidékén, kellő számú és az élet szükségleteinek megfelelő iskolánk, aminek következtében az ifjuság 90%-a hajtatik a gimnáziumba, kivált Alsófehér m.-ben, ahol a „marosmenti magyar faj” és a „szekelység” nevelésére alig van más fajta iskola. Figyelmeztetnek tanügyeink javítására tanulóinknál az elég séges osztályzatok nagy százaléka. (A nemzet erejének növelése szempontjából e nem természetes eredmény természetzerű apasztása fontos feladat volna!) Elegendes osztályzatu tanulóink — kevés kivétellel — azok, akik akaratlanul, legjobb tehetségeikkel ellenkező munkára vágyat, kedvet nem tanúsítanak és mégis más iskola híján tiszta szellemi munkára erőltetnek, mert eszközök korlátozottak. Ezek érdekében követelnünk kell, hogy a cselekvő foglalkozásokra való képességük ne hagyassék parlagon, adjunk módot a munka megkedveltetésére, a tanulni vágyás elősegítésére, fokozására és terjesszük ki a munka gyönyörének érzetét reájuk. Szomorú példa számtalan van arra, hogy aki nem ismeri a munka gyönyörét, a komoly dologtól vonakodva, minő nem természetes utakon keresi a boldogulását. Nem alaptalanul tört pálezt a Bethlen-koll. ir. nyzata ellen Zeyk professor egykor, a „ki előtt egész iskolai életünk nyomorult majmolás, az emberi természettel és lélekkel ellenkező khimera, ennél is több: szellem és erkölcsrontó intézmény”, aki a hibás módszernek tulajdonítja, hogy ifjainkban a tudásvágy ki van veszve”. (P. Szatmári K.)

A nevelés javítására fokozott eréllyel kell törekednünk, látván megyeink iparainak, kereskedelmének pangását, a vagyonos osztálynak szük körre terjedését. És ahatva azon már az Apáczai idejéből jogosult fele fogastól, hogy a nemzet lassu fejlődésének fő oka nem külső, nem függő helyzetünkben van, hanem önmagunkban, a nemzet ki nem fejtett képességei folytán nemzeti erőnek fel nem használásában, az iskola fenntartók részéről a nevelés fejlesztése iránt tanúsított passivitásban; tisztába lehetünk azzal a nemzeti feladattal, hogy a legintenzivebb eszközöktől nem szabad idegenkednünk, hogy tanulóink ne csak szellemi, hanem testi munka által is iskolázassanak a gyakorlati életpályákra, hogy a többség érdekei ne szenvedjenek, hogy ne hagyjunk egyetlen magyar tehetséget is elkallódni, mert minden tehetség elveszése által nemzeti erőnk gyengül. Belátható, hogy tanulóink ezen említett többségének ügyes kézre, képzett látásra, pontossági érzékre, fejlesztett megfigyelő képességre, rossz hajlamokat fekezni tudó, kitartó erős akaratra, erélyre, munkaszeretetre való új nevelő eljárásokra szükség van, — belátható mekkora szükség van azok szívébe oltani a munkaszeretetet és megépíteni a közügyességgel megfelelő alapot, a kik az első osztályokból

ipari szakra, ipariskolákba mennek. Hány alvó tehetséget menthetnénk meg az elsatnyulástól, az akarat-erő lauyhaságától, ugy alant miut a felső osztályokban?

Reánk a Bethlen-kollégiumra nézve még fontosabb az, hogy a tanulóink internátumunkban üres óráikban gyönyörködteleg, hasznosan foglalkoztatva, szellemi fáradságukat fefrissíthetnek a tornán és játékon kívül kézi munkásság által is, a mely munka alatt, mint tudva van, a felzaklatott indulatok, ifjunál a kitörésre mindig kész; és szenvedélyekre vezető rossz hajlamok elcsillapodnak, az eleterők nyugodtan műköldhetnek. — Elerők azt a célt, hogy a testre-lelekre, egyaránt a nagyobb és kisebb izomszalakra, a motorikus idegekre, a csontokra, mellkasra, gerincoszlopra (túlhajtás nélkül) jötekonyan erősítőleg ható e munkásság által — a melyet torna és játék nem pótolhat — tanulóink izlése tökéletesebb lesz s ügyességük, alkotó képességük fejlesztésével képesebbek lennének az elméleti ismeretek feldolgozására, otthon és az iskolában való értékesítésére, a reáliskolák behatóbb tanulmányozásához nagyobb ösztönzést nyernének, s így nem töltötenek tanulóink egy percet se tétlenül. Azaz, miután a tétlenség az éber, ifju leleknél ki van zárva, kevesebb v. ép semmi idejük sem maradna arra, hogy rossz irányba terelődjenek, ki lévén elegendő a legerősebb inger, a tevékenységi ösztön. E szempontból nem lehet a nevelő kézimunka oktatás értékét az internátum-okban eléggé megbecsülni, — avagy kételkedik valaki abban, hogy a fejlődő eleven észnek állandó, változatos táplalek, és önkéntes foglalatosság kell, a melyre nézve a kényszer, a könyv, a lecke, a betű és semmifele szép szó nem elegendő.

Miután mindenki érzi és látja hogy az iskolai nevelésünknek e hiányait a szülei ház sem pótolja, mert az iskolában megszokott tétlenséget sem a szülok, sem a szüneli foglalkoztatások nem győzik kiirtani, alig marad kétség, hogy a gimn. tanulóink azon részét legalább, a kikben önként nyilatkozik meg a vágy, foglalkoztatni, a gyakorlati életre előkészíteni az iskolánk kötelessége.

Még lényegesebb indokok szólnak a tanítóképezdek kézimunka oktatásáért. Itt ref. felekezeti, de meg nemzeti népnevelésünk szempontjából válogásos életkérdés a nevelő kézimunka. — Életkérdés egyhazunkra, a népre és azokra, a kiket az istenek tanítókká tesznek ily körülmények közt. Mert képzeljük csak el, minő lelki állapot az egy kötelességet teljesíteni vágyó tanítóra, a mikor oly dolgot kell neki tanítania, a mit se nem tud, se megtanulni nem áll módjában, s a melyet tudni, tanítani köteles, mert a tanterv, a tanfelügyelő, a gondnokok, a szülok zaklatólag követelik.

A közügyességi oktatásnak nehezebben kivethető, de legértékesebb része a famunkálat. Be van bizonyítva, az élet, a gyakorlat, a legelső paedagogusok névszerint: a dán Mikelsen Aksel, a svéd Salamon és mások által, hogy a famunkálat a legbiztosabb nevelő eszköz, — a melyet a ref. egyh. kerületünk ugy az el-mi iskolára, mint a tanítóképezdére el is fogadott.

Fontos a munkára való népnevelés kérdése s ezzel összefüggő képezdei közügyességi oktatásunk egyházi és nemzeti szempontból, — mert intézeteink egészének egy célja, miként mondva van az is cél, hogy „érett diákok, egyházi szolgálatra készülok iskolázására rendelt” intézményünkben, — a népnevelők megtanulják azokat az ismereteket és készségeket, a melyekre a gyakorlati életben, s a nevelő eljárásainkban első sorban szükségük van, hogy a nevet ne csak szóval, de tettel is és vallás-erkölcsi életre és hasznos munkásságra oktattai, a nép jólétét, boldogulását elősegíteni tudják, mert más életviszonyok vannak ma, mint az önévelés-hatásait, a vallási kérdések vitatása és harci zajában, leigázásunk és a nemzet testének széttagolása, legjavainknak eleste idejében, a mikor igazán egyébről, mint regenerálásról szó se lehetett, de ma nem elég csak lenni, nem elég csak a predikatori hivatás betöltése, a nevet az életre iskolázni, nevelni, mint igen fontos köteles-

ség járul az egyházi munkásokra. Ki van hivatva arra, hogy a népet megtanítsa, miképen kell a megélhetést eszközölő szerszámokat megteremteni, azokkal bánni tudni? Ki van hivatva arra, hogy a népet megtanítsa miképen lehet az ipari productummal az östermelés jövedelmét pótolni, megsokszorozni, terméktelen területeken vagyonos községeket létesíteni, fenntartani? Kinek kell vezetni a községben minden munkában, nem csak szellemileg, de kiművelt, fejlett erzekekkel, képességekkel, felismerni az igazán hasznos, igazán gyakorlati dolgot, a melyektől a fajunk és egyházunk ereje, léte függ?

Már most, ha külföldi államok, egyes polgárok, patronátusok ezereket, milliókat adoznak a felhozott s itt térszűke miatt ki se fejthető okokból kézügyességi oktatásokra, ha a nyugati kormányferfiak úgy nyilatkoznak, hogy a jólét forrása, az ipar és művészet elősegítője a közimunka oktatás a nevelő intézetekben; ha Európában, Amerikában kongresszusok, egyesületek, törvényhozások terén hatalmas tevékenység folyik; ha állami, felekezeti tauterveink követelik a kézügyességi oktatásra vonatkozó intézkedéseket; akkor ref. egyházkerületünk s első sorban a Bethlen-koll. az elvi álláspontot ki kell lépjen a tettek terére.

Nem is kételkedünk, hogy minden tényező előtt világos, hogy a kérdés sürgős megoldása a Bethlen-koll. tanító-kepeződjére nézve már elodázhatatlan kötelesség, s annál inkább megoldható, mert minczen szó a Bethlen-koll. által hozandó adozattal sem a fejedelmnek, sem a többi számos alapítónak, sem a Bethlen-koll. fejlődésére jelentékeny összegeket fordító elődeinknek, intentionál elrendezett dolgokról, a mely adozatra isten jóvoltából a Bethlen-koll.-nak módja is van.

Erdélyrészi tüzendészet.

Az erdélyrészi tüzendészet megalkotásával megbízott előkészítő bizottság felhívást küldött az erdélyi vármegyék alispánjaihoz, hogy az erdélyi tüzendészet szervezéséhez támogatást nyerjenek. A szövege ez: Rögóta fajjalommal tapasztaljuk, hogy hazarésztünkben a tüzendészet ügye nagyon elhanyagolt állapotban van, s az egyes községek tüzendészete, nagy általánosságban még az 1888. évi 53.888 számú belügyminis-teri rendeletben előírt csekély feltételeknek sem felel meg, nem hogy annál tovább menne. S így szomorú állapotok mellett nap-nap után a tűz féktelen pusztításairól, óriási szerencsétlenségekről hallunk minden felől.

Tördán folyó évi július hó 3-án tartott tüzendésügyi zászólószentelésen részt vett 12 erdélyrészi egyet képviselői elhatározták, hogy ezen állapotok lehető javítása céljából arra töreksszenek, hogy az erdélyrészi tüzendésügyi egyeteket, úgy az önkénteseket mint a községeket (kötelezett), összeköttetésbe hozva, valamely szervezetet alakítsanak, mely aztán fontos, humanus ügyüket allandóan felszűn tartva, mindent elkövet a tüzendésügyi fejlesztésére.

Megkivánjuk jegyezni, hogy eme helyi szervezkedésünk a „Magyar Országos Tüzendésügyi Szövetség“-gel elintézte kerülni semmi-lyen sem óhajt, sőt azzal karöltve, egymást támogatva igyekszik nemes ügyünk fejlesztésén munkálni.

Tekintettel arra, hogy az erdélyrészi megyékben jelenleg fennálló önkéntes és kötelezett tüzendésügyi névjegyzéke nem áll rendelkezésünkre, azon tiszteletteljes kére-ssel fordulunk Nagyságodhoz, hogy ezen szervezkedésünket a megyéje területén levő összes tüzendésügyi vezetőinek lehető sürgösen hozza tudomására, felhiva őket törekvéseink támogatására.

Az alakuló gyűlés 1910. október hó 2-án,

Nagyenyeden lesz. A részt venni kívánók legkésőbb szeptember 10-ig, de lehetőleg még azelőtt, Szentgyörgyi Dénes ö. t. alparancsnoknak Marosvásárhelyre, jelentsek be a következőket:

1. A jelentkező neve, 2. tüzoltói rangja, 3. polgári állása, 4. lakóhelye: megye, község), 5. kívánja-e, hogy elszállásolják? 6. melyik vonattal érkezik Enyedre? 7. milyen jellegű egyetnek tagja?

A jelentkezőknek azonnal megküldjük az alapszabály-tervezetet, hogy az alakulás előtt azt mindenki tanulmányozhassa, a gyűlésen esetleges észrevételeit megtehesse.

A nagyenyedi program főbb részletei a következők:

1. Október 1-én ismerkedési estély, 2. Október 2-án d. e. 10 órakor alakuló gyűlés a városháza tanácstermében 3. Közös-ebéd, 4. Délután a város, ref. kollegium és feyház megtekintése, később a nagyenyedi ö. t. egyet díszgyakorlata.

Részletesen föltárva tehát czeleunkat, azon reményben, hogy törekvésünk nagy horderejűt fölismerve, azt megvalósítani sziveskedik segítségünkre jönni, vagyunk Nagyságodnak Tördán, 1910. július 3-án tartott előérte-kezet megbizásából huzafias tisztelettel:

Péter Antal, tordai ö. t. parancsnok ideig. elnök; Br. Bornemissza János, dícsőszent-mártoni ö. t. parancsnok; Szentgyörgyi Dénes, marosvásárhelyi ö. t. alparancsnok, előadó; Pap József, szászrégeni községi tüzoltó parancsnok; Székely Ödön, nagyenyedi ö. t. parancsnok; mint az előkészítő biz. tagjai.

Vegyes hírek.

— **A király nyolcvanadik születés-napját** városunk közönsége a naphoz méltó ünnepséggel ülte meg. A város fel volt lobogózza s előtte való este szépen kivilágítva, mialatt a tüzoltó zenekar szép szerenádót játszott a városház felől. Aug 18-án d. e. az egyházak, hivatalok és testületek tisztelegtek Szász József, vármegyénk főispánja előtt s szép szavakban adtak kifejezést azon mélyen gyökerező alattvalói hódolatnak és szeretetnek, melylyel a magyar korona felséges viselője iránt széles e hazában mindenütt visel-tenek. A főispán magyar díszbe öltözve fogadta a tisztelegő küldöttségeket; lelkes beszédben, szót a király iránti hagyományos hűségéről, mely a magyar nemzet multját és jelenét áthatja s mely jövőjének, emelkedésének nagyságának legbiztosabb alapja; és arról a bölcseségről, melylyel ő felsége a magyar nemzet békés és sikeres fejlődését szíven viseli iz órák a r. k. templomban ünnepi istentisztelet volt, melyen Swarcz Béla min. lelke z. celebrált. Tizenegy órák a ref. templomban volt istentisztelet, melyen meg-ható szép imádságot mondott Jancsó Sándor lelkész. A többi felekezeti templomban is a legnagyobb ünnepségek közt imádkoztak a király hosszú életéért s a magyar nemzet javáért.

— **Kitüntetések ő felsége 80-ik születésnapja alkalmából.** Elsősorban gf. Khuen Hedervary Károly miniszterelnököt érte a legmagasabb elismerés: az arany-gyapjas rend mellé megkapta a Szent István-rend nagykeresztjét. Azután a közjotekony-ság és emberszeretet terén szerzett érdemek elismerése következik hosszú, szép sorban s ezek között találjuk özvegy Kovrig Tivadarné Scheidel Katalin gárd-tói nagybirtokosnót, ki gazdag jövedelméből gazdagon szokott segíyezni minden ember-baráti és kulturális nemzeti célt, szívesen gratulálunk a II. oszt. Erzsébetrenddel lett méltó kitüntetéséért. A koronás arany érdem-keresztet nyerte továbbá Miksa Emma háportoni földbirtokosnő is sokoldalú jótékony-ságért.

— **Házasság.** Boér György és Villányi Idus, Villányi József és neje kedves leánya, f. hó 13-án tartották esküvőjüket.

— **Halálozás.** Albisi Bakcsi Béla vármegyei irnok folyó hó 17-én életének 58 ik, házasságának 29-ik évében hosszas szenvedés után meghalt Nagyenyeden, Asszonynépén az ottani ref. sírkertben lévő családi sírba temették el f. hó 19-én.

— **Lajos napja.** Városunk közönsége, mint a mult években, az idén is megünnepeli Lajos napját, melylyel a halhatatlan nagy hazánkfiának, Kossuth Lajosnak emléket teszi feledhetetlenné. F. hó 24-én este város-szerte világitjuk ki ablakainkat.

— **Nyilvános ünneplésen teljesen ünnepi öltözetben illik megjelenni,** ezt tudja az egyszerű földmives is. Igaza van az észrevetelezőnek, aki kifogásolta, hogy egyes tisztviselő urak végig járkák az ünnepeket anélkül, hogy fáradságot vennének maguknak illő ünnepi öltözetben jelenni meg. Hiszen igaz, hogy a ruha tisztesség; igaz az is, hogy ha valaki ünnepel, azt külsőleg is jelezni szokás; igaz az is, hogy jó társaságbeli ember tudja, hogy mikor illik szalon ruhában, szmokingban, frakköltözetben megjelenni, természetesen a vagyoni tehetség korlátai között; de hát némely ember olyan, hogy elvárja másoktól magával szemben az illendőséget, de ő maga nem sokat teketóriázik, hanem úgy jelenik meg, ahogy neki tetszik. Ezen a nézetben valóban nem tudunk változtatni, de az illendőségi megjegyzést ime beiktatjuk, egyuttal reá mutatunk arra a régi jó szokásra, midőn a tisztviselők egyszerű fekete attillában jelen-tek meg a megyei közgyűléseken és nyilvános ünnepeken. Biz ezt a nemzeti visel-tet kár volt elhagyni.

— **Vásár.** Az augusztusi országos aliat-vásár városunkban 16—18-án tartott meg. Szarvasmarha felhajtás nagy volt és ebből sokat szállítottak. Lovásár alig volt, míg a sertésvásár a zárlat miatt egészen elmaradt. — A kirakóvásár pénteken volt közepes for-galommal. Nyerészkedő játékosok nagy-számmal lépik el a vasarokat.

— **A Ganz-féle villamosági r. t. nagyenyedi üzemvezetősége** részéről a következő sorok közlésére kértünk fel: Megkerjük e tekintetes Szerkeztőséget az alantiaikat b. lapjában a n. é. közönség tájé-koztatása végett közölni, mert „Többször megtörtént, hogy a közönség köréből egye-sek felhasználva azon pillanatot, mikor a központi elektromos mű gépházában alkalmazott személyzet a mellek helyiségben el-helyezett szivattyuknál volt elfoglalva, a gépházba bementek, s mint laikusok a kap-csolótáblán elhelyezett műszereket igazgat-ták, mely műszerek átigazítása a legnagyobb-zavarokat idézhette volna elő, ha az alkalmazott személyzet azt idejekorán észre nem veszi. A gépházban vannak műszerek, veze-tékek stb. melyeknek érintése életveszélyes. Ennélfogva a gépházba az Üzemvezetőségtől kiadott látogató jegy nélkül mindenkinek tilos a bemenet. Ilyen látogató jegyek díj-talanul kaphatók az Üzemvezetőség irodájá-ban a hivatalos órák alatt.

* **Szülők figyelmébe** ajánljuk Róser tan- és nevelőintézet-t Budapesten (alapított 1853-ban). E kitűnő hírnévnek örvendő intézet magában foglal 3 osztályú felső kereskedelmi iskolát, mely teljesen egyenrangú az állami, községi és testületi felső kereskedelmi iskolákkal és 4 osztályú polgári iskolát. Bizonyítványai államérvénye-sek és az egyéves önkéntességre jogosítá-nak. Vidéki tanulók az iskolákkal kapcsolatossal nevelő internátusba felvétetnek. Érte-sítést küld Róser János igazgató, Budapest, VI., Aradi utca 10.

— Egy szentföldi társas utazás naplója. E czímen írta és adta ki Grünbaum József balázsfalvi kerületi főrabbi közel 100 oldalas füzetben 35 napig tartott szentföldi utazásának történetét. A magyarországi ort. izraelitáknak szervezett társas utazása volt ez a Szentföld megismerésére. F. év május 5-én indult el az 56 tagból álló társaság Palesztinába és június 8-án érkezett vissza Budapestre. Ezzel a társasággal tette meg a nevezetes utat Grünbaum főrabbi is, és ez utnak eseményeit, benyomásait vonzó leírásban tárja az olvasó elé. Elragadtatással ír a lélekre felemelő hatású szentföldről, városairól, emlékeiről és az ezek nyomán támadt gondolatokról. A füzetben több kép egészíti ki a szentföldi utazás szép leírását. A füzet 2 koronáért kapható a szerzőnél Balázstaiván.

Nyílt-tér.*

A hányásra ingerlő **ricinusolaj helyett** számos orvos a **Ferencz József-keserűvizet** rendeli. Klinikai tapasztalatok igazolják, hogy ez a tiszta, természetes gyógyvíz még oly esetekben is a nyákhártyák izgatása nélkül gyors és fájdalommentes tisztító hatással járt, amelyeknél más hashajtószereknek már nem volt meg a kellő hatása. A fő város egyik legrégebbi közközházának igazgatósága ezért ekkép fejezi ki elismerését:

„Mint igen hatásos levezető- és hashajtó-ásványvíz a „Ferencz József“-keserűviz kiválóan ajánlható.“

Utánzatoktól tessék óvakodni! A hol raktár ninesen, legjobb közvetlenül a Ferencz József-keserűviz források szétküldési igazgatóságához, Buda-pestben, fordulni.

Figyelmeztetés!

A Schicht
szarvasszappan

valódi csakis a

Schicht

névvel és a „szarvas“ védjegyvel!

* E rovatban közöltékért nem vállal felelősséget a Szerk.

Felelős szerkesztő:
Dr. MÜLLER JENŐ.

Nyomatott a Nagyeneydi Könyvnyomda és Papírarugár Részvénytársaság könyvnyomdájában Nagyeneyden.

KIS HIRDETÉSEK.

Minden hirdetés 10 szóc, 40 fillér, azon túl minden szó 4 fillér. A hirdetés bélyegdíjmentes. Levélbeli tudakozódásra szívesen válaszolunk, ha postabélyeg mellékeltek. Hirdetéseket a kiadóhivatal vesz fel.

Egy használt de jó karban levő **zongora** olcsó áron **eladó.** Szénatér 7. szám alatt. 201 8-8

Ügyönkök kerestelnök

Ügyönkök kerestelnök

EREDETI „CHRISTOPH“
benzin szivógáz-motorok, lokomobilok és **NYERSOLAJ-MOTOROK**
ma az első helyen állanak.
A „CHRISTOPH“ név garancia.
75 éves kísérletek és tapasztalatok eredménye.
Kérjen árjegyzéket
DÉNES B. motorspecialista
BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 15.
61 5-10

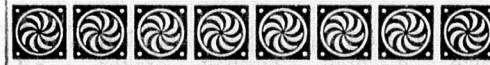
Kristály forrás savanyúvíz.

Étvágyat javít. Gyomorrontást megakadályoz. Több mint ezer orvos ajánlja.

Kapható minden fűszer- és csemege-üzletben, jobb vendéglőben és kávéházban.

Főraktár: Grünfeld D. utóda cégénél Nagyeneyden.

Szt. Lukácsfürdő Kútvállalat r. t.
Budapest (Buda). 174 8-8 v

KOBRÁK CZIPŐK

a legjobbak.

KAPHATÓK

Nagyeneyden és vidéke részére kizárólag a Nagyeneydi Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetnél.

153 4-12

Alsó-Fehér vármegye alispánjától.

8393—1910. alisp. sz.

Pályázati hirdetmény.

Elhalálozás folytán megürült egy **II-od osztályu szolgabírói** állásra ezennel pályázatot hirdetek.

A II-od osztályu szolgabíró évi javadalmazása 2000 kor., azaz kettőezer korona kezdő fizetés és állomáshelyének megfelelő lakpénz.

A minősítést illetőleg utalok az 1883. évi I. t.-cz. 5. §. IV. pontjára.

A pályázati kérések a minősítést igazoló okmányokkal, az eddigi szolgálatukat igazoló bizonyítványokkal, vagy törzskönyv-lappal és születési anyakönyvi kivonatokkal felszerelve a 125000—1902. B. M. rendelet 4. §-ban előirt feltételek szerint nyújtandók be.

A pályázati határidő **1910. évi szeptember hó 17-én** jár le.

Nagyeneyden, 1910. aug. 9 én.

Báró Bánffy Kázmír,
alispán.

205 2-2

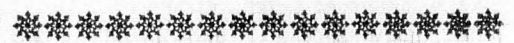
Több pénze akkor lesz,
ha nélkülözhetetlen, olcsó és tartós szőttésárukat

csak

a Nagyeneydi Szövőgyárból

vevő.

Arjegyzék ingyen küldetik.

916—1910. szám.

Pályázati hirdetmény.

Szabályszerűen elfogadott lemondás következtében megürült és évi 1000 korona állami hozzájárulással rendszeresített és eddig a marhalevelkezeléssel egybekötött **benedeki köräljegyzői állásra** ezennel pályázatot hirdetek és felhívom mindazokat, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy szükséges minősítési okmányukkal felszerelt pályázati kérvényüket a fenálló szabályok szerint előirt uton hozzám 1910. évi augusztus hó 25-ig multhatatlanul adják be.

A választás napját később fogom kitűzni.

Tövis, 1910. augusztus hó 3-án.

Dr. Tókos Géza,
főszolgabíró.

109 3-3 v.

KIADÓ, esetleg ELADÓ házastelek

folyó év szeptember 29-től kezdve.

A Baromvásár-utca 14 sz. alatt 3 szoba, konyha, kamara, pincze, melléképítmények, szép gyümölcsöskert s szántófölddel együtt. Értekezhetni **Bálint Jánosnál.**

107 5-v